

УДК 811.512.161'37

А. М. Гванцеладзе

ПОРІВНЯННЯ В ХУДОЖНЬОМУ МОВЛЕННІ ТУРЕЦЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ ХХ СТОРІЧЧЯ

У статті подано структурно-організаційну модель турецьких порівняльних конструкцій. Турецькі компаративеми класифіковано за такими показниками як лексико-семантичні групи приналежності предмету та об'єкту порівняння, логічне співвідношення предмету та об'єкту порівняння, мети зіставлення об'єктів позамовної дійсності, синтаксичної ролі порівняння в реченні на основі відношення порівняльної частини конструкції до певного члена речення, характеру інтеграції компаративеми в синтаксичну будову речення.

Ключові слова: компаративність, порівняння, порівняльна конструкція, тюркські мови, турецька мова.

DOI 10.34079/2226-3055-2020-13-22-122-130

Постановка проблеми. Попри високий ступінь зацікавленості та чималу кількість робіт порівняння залишається актуальною та цікавою темою дослідження. Це універсальна категорія, що знаходить своє відбиття в багатьох «сферах інтелектуальної діяльності людини» [11, с. 6]. Порівняння вивчає філософія, логіка, лінгвістика. У мовознавстві компаративність посідає окреме місце як об'єкт дослідження граматики, лексикології, фразеології, стилістики [18, с. 3]. Це – засіб пізнання дійсності за допомогою зіставлення нового з добре відомим, виявлення спільних кількісно-якісних характеристик або розбіжностей, визначення одного предмету дійсності через образне уподібнення.

Явище порівняння уособлює собою одночасно і дію, і результат. Як дія, воно поетапно розгортає процес пізнання світу від виокремлення певного предмета, його співвідношення з категоріями та групами вже відомих предметів, виявлення спільних характеристик та зіставлення інтенсивності їх прояву для подальшої класифікації [8]. Як результат, порівняння відбиває ступінь прояву конкретної ознаки на шкалі від повної тотожності до абсолютної відмінності.

Порівняння – багатоскладне явище, яке завдяки образним елементам у своїй структурі допомагає зрозуміти культурні особливості етносу, віддзеркалення процесу пізнання дійсності в мові.

Актуальність теми. Компаративність виступає предметом дослідження в різних мовах: українській, англійській, німецькій, російській мовах, проте в турецькій мові категорії порівняння приділяється недостатньо уваги. У турецькому науковому просторі роботи, присвячені питанням компаративних конструкцій, переважним чином зосереджені навколо семантичних нюансів значення конструкцій, лексичного складу чи морфологічного вираження компонентів порівняльної конструкції, тоді як синтаксична будова компаративеми, її синтаксична функція в реченні та характер інтеграції в загальну будову речення залишається поза увагою.

Об'єктом дослідження є конструкції турецької мови, що несуть семантику порівняння в художніх творах турецьких письменників ХХ сторіччя. **Предмет дослідження** – категорія порівняння в турецькій мові.

Мета нашого дослідження полягає в аналізі та систематизації порівняльних конструкцій у турецькій мові на матеріалі художніх текстів письменників ХХ сторіччя. Для досягнення зазначеної мети передбачено вирішення таких **завдань**, як: 1) виокремити конструкції з семантикою порівняння з текстів турецької художньої прози ХХ сторіччя; 2) визначити компонентний склад компаративних конструкцій турецької мови; 3) систематизувати компаративні конструкції відповідно до лексико-семантичних груп приналежності їх елементів; 4) класифікувати компаративами в залежності від синтаксичної інтеграції в будову речення; 5) схарактеризувати компаративні конструкції відповідно до синтаксичної ролі в реченні.

Аналіз останніх джерел і публікацій та виклад основного матеріалу. Порівняння є потужним інструментом в арсеналі художніх засобів мовленнєвого різноманіття письменників, до якого вдаються задля створення образності, наочності, художнього ефекту тощо. У сучасній науковій літературі використовується багато термінів на позначення явища зіставлення об'єктів дійсності, конструкцій, що передають порівняння, через складний та різноманітний характер цього порівняння [5, с. 297].

У мовознавстві порівняння розглядається як морфологічна категорія та як синтаксична конструкція [6, с. 85]. Якщо як морфологічна категорія компаратив досліджується більшою мірою на основі ступенів порівняння прикметників та прислівників, тоді як синтаксичне явище порівняння вивчається як конструкція з відповідною семантикою, що відбиває лінгвістичними засобами логічний процес зіставлення двох предметів.

Досліджуючи явище порівняння, М. Черемісіна зауважує, що воно є синтаксичною категорією і має розглядатися саме в цій площині [16, с. 5]. Таким чином, ключовим поняттям при описі порівняння стає синтаксична конструкція з відповідною семантикою, яка уособлює «загальну схему побудови складного знаку, що несе в собі компаративну функцію незалежно від зовнішнього оточення» [16, с. 4]. Проте, інколи цей термін вважають обмеженим через неврахування ступенів порівняння прикметників та прислівників, що також входять до системи засобів порівняння [13, с. 5]. Такий дисонанс знімає поняття «компаративема», що визначається як «вербально виражене порівняння, мовленнєва конструкція, яка варіює від фрагмента з кількох лексем в структурі речення чи синтаксичної єдності до складнопідрядного речення» [5, с. 298]. Отже, «порівняльну конструкцію» та «компаративему» можна вважати різними номінаціями одного й того ж самого для узагальненого позначення різних за синтаксичною будовою конструкцій з семантикою порівняння в цілому. Синтаксичними різновидами порівняльної конструкції є порівняльний зворот та залежне порівняльне речення, інтегровані в систему простого ускладненого речення або складнопідрядного речення [16, с. 4–21]. Відмінність між ними полягає в наявності в підрядному порівняльному реченні предикативного центру [16, с. 19]. На думку деяких вчених «порівняльна модальність» проявляється як в складних, так і в простих ускладнених реченнях через підрядні порівняльні частини складного речення та «порівняльні синтаксеми», що утворюються в наслідок згортання підрядних порівняльних частин складного речення, які можна поновити шляхом логічної операції [10, с. 299–300].

Як логічна операція порівняння складається з чотирьох компонентів, які хоч і мають різну номінацію в науковій літературі відображають об'єкт, який порівнюється, об'єкт, з яким порівнюють, ознаку порівняння, результат порівняння, що є певною шкалою вираження опосередкованого відношення до дійсності окремого предмету [2, с. 35–49; 5, с. 299]. В якості лінгвістичної моделі

порівняння на формально-граматичному рівні теж налічує чотири основні елементи: предмет порівняння, об'єкт порівняння, ознаку порівняння та показник (маркер) порівняння, який «свідчить про компаративні відношення» та є своєрідним висновком акту порівняння про подібність чи відмінність предметів [5. с. 299; 6, с. 85–86; 24, с. 5].

Компоненти компаративної конструкції можуть бути представлені як експліцитно, так і імпліцитно. Імпліцитні елементи можна відновити, виходячи з логічних ознак інших компонентів при зверненні до позамовної дійсності описаної ситуації. Наприклад, в реченні: «*Bizim köylülerin insana tuamele edişleri zaten **barometre gibi*** – Ставлення наших селян до людей **наче барометр**» [22, с. 11]. Предмет, який підлягає порівнянню, виражений присвійним двоафіксним ізафетом «*köylülerin tuamele edişleri*», предмет, з яким порівнюють, представлено лексевою «*barometre*», висновок порівняння хоч і не має експліцитного оформлення, виводиться з подібності між мінливістю ставлення селян до людей та роботою барометру, що символізує мінливість навколишнього середовища, а маркером компаративних відношень виступає порівняльний післяйменник «*gibi*».

Дослідники категорії компаративності тюркських мов відмічають притаманність використання засобів порівняльної семантики для зображення зовнішнього вигляду або характеру людини, яскравої передачі розміру предмету, зокрема його відхилення від норми [4, с. 66–67; 15, с. 184–185]. Спираючись на наш фактичний матеріал, можна відзначити, що в турецькій мові компаративні конструкції використовуються для: 1) зображення явищ природи: «...*öteki yakada yaz...oldukça **mahzun bir göçmen gibi** oturmuştur* – ...на іншому березі літо сиділо **мов засмучений переселенець**» [21, с. 1]; «...*denizdeki **tirşe maviliği***... – ...**зеленувата синява моря**...» [21, с. 1]; «*Kırmızı bir **deniz gibi** parlayıp kımlıdayan bu bir karış boyundaki kuru bozkır otlarının üzerinde*... – Поверх цих сухих степових трав н'ядь заввишки, що **виблискували наче червоне море**...» [22, с. 11]; 2) демонстрації приблизних розмірів: «*Belki şu **kapı kadar büyük***... – Завбільшки **десь з ці двері**...» [19, с. 3]; «*Trifon, her zamanki **gibi** boyu kadar gemisiyle deniz kenarına inmişti*. – Трифон як завжди, із **човном у свій зріст**, спустився до берега моря» [19, с. 10]; 3) описання зовнішності або характеру людини, рідше – зовнішнього вигляду тварин: «*Bu sefer yüzünde uyuveni bir ifadenin peyda olduğunu görünce şaşırđım: Adeta birisine **acı gibi** bir hali vardı* – Цього разу, побачивши на його обличчі зовсім новий вираз, я здивувався: він виглядав **наче й справді снієчує**» [23, с. 12]; 4) оцінки ситуації або явища: «*Hiçbir hareket bu **gülüş kadar belirsiz ve ince değildir***. – Жоден рух (його) не був **настільки невиразним та тонким (втонченим) як ця посмішка**» [19, с. 6]; «*Dersler **deniz kadar güzel, deniz kadar öğretici** miydi acaba?* – Чи могли заняття бути такими ж прекрасними **як море**, такими ж повчальними **як море?**» [19, с. 8]; 5) зображення стану або поведінки людини: «*Melek vücudunun sıcak bir köşesine **ıslak bir el dokunmuş gibi** ürperdi*. – Мелек здригнулась від страху, **наче до її гарячого тіла доторкнулись мокрою рукою**» [22, с. 20]; «*Astragan taklidi eski bir mantonun içinde vücudu **titriyor gibiydi***. – Тіло її **мов здригалось під стареньким пальто під каракулеве хутро**» [22, с. 20]; 6) вираження манери виконання якоїсь справи, характеру протікання дії: а) звичайність виконуваної дії, одноманітність протікання або схожість / повторювання умов протікання дії: «*Her **sabah uyardığı gibi** yorgani kafasına büsbütün çekti* – Він **натягнув ковдру на голову як робив кожного ранку**» [19, с. 1]; «... *bu köye **geldiğim gibi** yine bir akşam vakti, güneş sarı otlara uzanır ve rüzgar bunları kızıl bir deniz gibi dalgalandırırken, keskin gübre kokularını arkamda bırakarak, çıktım yürüdüm* – ... **так само як і прийшов сюди, ввечері, коли сонце тягнулось до жовтої трави, і вітер колихав її мов червоне море, я покинув**

це село, залишивши запахи добрива позаду» [22, с. 14]; б) характер виконання дії: «*Sonra şekerli bir şey yemiş gibi dudaklarını yaladı* – Потім він облизнув губи, **наче з'їв щось з цукром**» [20, с. 2]; «*Bol bol, sessiz bir yağmur gibi ağladı* – Вона довго та тихо плакала **немов дощем**» [20, с. 5].

Порівняльні конструкції у творах турецьких письменників ХХ сторіччя можна розподілити на такі семантичні групи, як людина, тварина, явища природи, запахи, розмір, смак, звуки, поведінка, зовнішність, характер. Відповідно до лексико-семантичного оформлення суб'єкту та об'єкту порівняння найчастіше зустрічаються наступні лексико-семантичні групи в рамках компаративних конструкцій турецької мови: 1) людина-людина: «*Bizim köyde benim gibi adamlar eskiden çokmuş* – Раніше в нашому селі було багато **таких людей як я**» [19, с. 38]; 2) людина-тварина: «*Köylülerden bahsettiğimiz zaman aslan gibidir, soğan ekmek yer, aslan gibi olur deriz*» – Коли ми говоримо про **селян, кажемо, що вони ніби леви**; їдять лише хліб з цибулею, а стають левами» [20, с. 72]; «*Yanık genç kızlar, tombul beyaz kadınlar aralarında genç bir sportmen yüzücünün gezindiğini, bacaklarının arasından bir yılan gibi süzülüğünü fark edince fıkırdaştılar* – Засмагли молоді дівчата, білі повні дами, почали маніруватися, коли побачили навколо себе професійного плавця, що ходив між ними **ніби змія лине в ногах**» [20, с. 26]; 3) явища природи-людина: «*Bol bol, sessiz bir yağmur gibi ağladı* – Вона довго та тихо плакала **немов дощем**» [20, с. 5]; «*İhtiyar, uzun zaman sakın bir deniz gibi bekleyecek, susacaktı* – **Старий** зачекав би **як** довгий час спокійне море, замовчав би» [19, с. 7].

Логічні відносини між еталоном та предметом порівняння в текстах турецьких письменників ХХ сторіччя свідчать про активне використання як образного (ірреального) так і логічного (реального) порівняння. За допомоги реального порівняння частіше передається факт подібності, схожості; рідше – відмінності двох порівнюваних предметів, явищ дійсності або ситуацій: «*Kendi kadar usta ve becerikli olanlardan daha üstün görünmenin esrarı çeviklikte, acelede, aşağı yukarı sporda, yani gençlikteydi* – Секрет того, що він здавався **кращим від таких же** здібних майстрів **як він сам**, полягав в тому, що він був **спритним, швидким, досить спортивним, тобто молодим**» [20, с. 3]; «*Her zaman uyardığı gibi anacığının önüne çömeldi* – Він **як завжди** присів навпочіпки біля матусі» [20, с. 3]. В наведених прикладах порівняння дій або людей між собою має на меті вказати їхню подібність, незмінність в часі, звичайність, завдяки своєму повторюванню, може навіть, ритуальність виконаних дій. Зіставляються між собою конкретні люди, тобто їхнє вміння, властивості, здібності, або одні й ті самі вчинки з різницею в часі без додаткового посилення на асоціативні образи, що відбивають певні кореляції характерних властивостей спільних ознак в національній свідомості.

Образне порівняння більш притаманне для зображення зовнішності героїв, або характеру виконання ними будь-якої дії. Такий прийом письменники використовують доволі часто для більшої яскравості та наочності створених персонажів.

З огляду на синтаксичну функцію порівнянь в реченні, яка встановлюється на основі відношення порівняльної частини конструкції до певного члена речення, ми виявили наступні групи порівнянь в турецькій прозі ХХ сторіччя: 1) порівняння в ролі **обставини способу дії**: конструкція, що передає значення порівняння характеризує дію, виражену присудком. Найчастіше такі порівняння утворюються за допомогою дієприкметника минулого часу на *-miş* в поєднанні з післяйменником: «*Ali işten çıkmış gibi terli ve pembeydi* – Алі **був спітнілий та весь рожевий** **наче працював**» [20, с. 1]; особового дієприкметника в поєднанні з післяйменником: «*Her zaman uyardığı gibi*

anacığının önüne çömeldi – Він як завжди присів навпочіпки біля матусі» [20, с. 3]; іменника з післяйменником: «*Bol bol, sessiz bir yağmur gibi ağladı* – Вона довго та тихо плакала немов дощем» [20, с. 5]; ізафетної конструкції в поєднанні з післяйменником: «*Su sesi gibi bir piyano dar salonun uzak bir köşesinden aksederdi* – З дальнього кутка вузької зали звучало фортепіано немов шум води» [20, с. 93]; 2) порівняння в ролі **означення**: конструкція, що передає значення порівняння характеризує підмет або додаток в реченні. За характером утворення порівняльної частини такі конструкції можуть складатися з дієприкметника теперішнього-майбутнього часу на *-ır*: «*Rihtimlerin kıyısında Verlaine'e benzer insanlar var* – На краю пристані стоять люди схожі на Верлена» [20, с. 97]; поєднання дієприкметника теперішнього-майбутнього часу на *-ır* з порівняльним післяйменником *gibi*: «*Masaya elleri dayalı uyuklar gibi vaziyetteki ölüyü seyretti* – Він подивився на мерця, наче дрімаючого, обпершись руками об стіл» [20, с. 4]; 3) порівняння в ролі **непрямого додатка**: конструкції, що передають значення порівняння та позначають предмет, на який не безпосередньо поширюється дія, виражена присудком: «*Ali semaveri, içinde ne istirap, ne grev, ne de kaza olan bir fabrikaya benzetirdi* – Алі порівнював самовар з фабрикою, де не було ні страждань, ні протестів, ні нещасних випадків» [20, с. 3]; 4) порівняння в ролі **присудка** в реченні: компаративні конструкції, що становлять складову частину предиката речення. Зазвичай присудок речення в таких випадках виражений іменною частиною мови, до якої додається афікс предикативності, а іменна частина присудка виражена прикметником або післяйменником: «*Ağzı bir kuuyu ağzı gibi(dir)* – Рот його – наче отвір колодязя» [20, с. 30]; «*Dipleri hala pembemsiydi* – Очниці його ще й досі були рожевого відтінку» [20, с. 31].

Компаративеми можуть зустрічатися як в простому, так і в складному реченні в вигляді підрядного порівняльного речення або порівняльного звороту як частини простого ускладненого речення. Проте, така диференціація порівняльних конструкцій відповідно до характеру інтеграції в синтаксичне ціле не зовсім підходить для турецької мови, де питання розмежування простого та складного речень досі не є остаточно вирішеним, оскільки немає єдиної думки щодо критеріїв визначення підрядних речень та «відсутнє чітке розмежування між підрядними реченнями та розгорнутими членами речення» [1, с. 289].

Головна полеміка точиться навколо конструкцій з віддієслівними формами, які на думку деяких тюркологів є поширеними членами простого речення. Деякі тюркологи, переважно турецькі мовознавці, виносять їх до розряду повноцінних підрядних речень, тоді як інші вчені згодні вважати такі конструкції за підрядні речення за умови наявності в них окремого від головного речення підмета [3, с. 121].

Певні особливості граматичної будови турецької мови дозволяють вченим говорити про наявність в ній «специфічних морфосинтаксичних конструкцій, функціонально еквівалентних складнопідрядним реченням індоєвропейських мов» [14, с. 51]. Такі клаузи характеризуються напівпредикативним зв'язком, через вираження опорного члена клаузи предикатом неприсудкової форми дієслова, тобто нефінітною формою дієслова, та суб'єктом, який може бути автономним або збігатися з суб'єктом головної частини речення [14, с. 52].

Отже, відповідно до характеру інтеграції в синтаксичну систему речення порівняльні конструкції, в досліджуваних нами текстах турецькою мовою, може бути синтаксично організовані як: 1) порівняльний зворот без предикативного або напівпредикативного зв'язку – такий зворот не створює додаткового предикативного або напівпредикативного центру в межах речення, до складу якого

належить, не формує окремого судження або змісту: «*Nacıoğlu'ndaki fabrikanın bacası kafasını kaldırmış, bir horoz vekarıyla sabaha ... bakıyordu – Труба фабрики в Галиджіоглу підняла голову та дивилась на світанок ... з важністю півня*» [20, с. 1]; «*Kış Haliç etrafından İstanbul'dakinden daha sert, daha sisli olur – Зима в бухті Золотий Ріг буває жорсткіша, більш туманна ніж в Стамбулі*» [20, с. 5]; 2) порівняльний зворот з дієприкметником в якості опорного слова, що є підрядною за значенням клаузою та утворює додатковий напівпредикативний центр в межах ширшої синтаксичної конструкції – речення, до якого належить; створює додаткове судження та формує складне за змістом речення [1, с. 293]: «*Ali semaveri, içinde ne isturap, ne grev, ne de patron olan bir fabrikaya benzetirdi – Алі порівнював самовар з фабрикою, де не було ні страждань, ні протестів, ні нещасних випадків*» [20, с. 3]; «*Sonra şekerli bir şey yemiş gibi dudaklarını yaladı – Потім він обливав губи так, наче з'їв щось солодке*» [20, с. 2]; 3) підрядне порівняльне речення можна вважати рідкісним явищем для передачі компаративної семантики в турецькій мові, може вводиться підрядним сполучником *ki*: «*Bu öyle bir böğürüştü ki, uzun uzun düşündükten sonra söylenen derin manalı bir söze benziyordu – Це був такий рев, який схожий на глибокого значення слово, що промовляють після довгих роздумів*» [22, с. 8].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Порівняння – складне та багатогранне явище – активно використовується турецькими письменниками для зображення явищ природи, зовнішності та характеру персонажів, передачі розмірів предметів, надання оцінки, зображення характеру протікання дії та стану людини. Найчастіше суб'єкт та об'єкт порівняння відтворюються такими лексико-семантичними групами як людина-людина, людина-тварина, явища природи-людина. Турецьким текстам ХХ сторіччя притаманне використання як образного так і логічного порівняння.

Синтаксична роль порівняння в реченні залежить від того, до якого члена речення відноситься порівняльна частина компаративеми. Порівняння можуть виконувати різні синтаксичні функції в реченні. Найчастіше вони виступають означенням або обставиною способу дії, проте можуть виконувати роль присудка або додатка.

У творах турецьких письменників двадцятого століття компаративність переважним чином знаходить відбиття в порівняльних зворотах без напівпредикативного центру, що є частиною простого ускладненого речення, та порівняльними зворотами з напівпредикативним центром, які за своїм змістом передають підрядність та українською перекладаються підрядними порівняльними реченнями. У той час як кількість підрядних порівняльних речень є дуже маленькою.

Перспективи подальшого дослідження компаративних конструкцій турецької мови полягають в більш глибокому вивченні структури сполучникових та, особливо, безсполучникових порівняльних конструкцій, класифікації показників порівняної семантики в турецькій мові, структуруванні носіїв компаративної семантики відповідно до інтенсивності її прояву та частотності вживання в мовленні за принципом поля.

Список використаної літератури

1. Айлярров Ш. С. Учебник турецкого языка / Ш. С. Айлярров ; под ред. В. А. Гордлевского. – Москва : Московский институт востоковедения, 1954. – 412 с. ; Aylyarov Sh. S. Uchebnik turetskogo yazyka / Sh. S. Aylyarov ; pod red. V. A. Gordlevskogo. – Moskva : Moskovskiy institut vostokovedeniya, 1954. – 412 s.

2. Бартон В. И. Сравнение как средство познания / В. И. Бартон. – Минск : БГУ, 1978. – 127 с. ; Barton V. I. Sravnenie kak sredstvo poznaniya / V. I. Barton. – Minsk : BGU, 1978. – 127 s.
3. Баскаков А. Н. Предложение в современном турецком языке / А. Н. Баскаков. – Москва : Наука, Главная ред. восточной лит., 1984. – 200 с. ; Baskakov A. N. Predlozhenie v sovremennom turetskom yazyke / A. N. Baskakov. – Moskva : Nauka, Glavnaya red. vostochnoy lit., 1984. – 200 s.
4. Болгарова Р. М. Сравнения в русском и татарском языках : опыт концептуально-семантического исследования / Р. М. Болгарова, С. С. Сафонова // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – 2016. – № 9–1 (63). – С. 65–67 ; Bolgarova R. M. Sravneniya v russkom i tatarskom yazykakh: opyt kontseptualno-semanticheskogo issledovaniya / R. M. Bolgarova, S. S. Safonova // Filologicheskie nauki. Voprosy teorii i praktiki. – 2016. – № 9–1 (63). – S. 65–67.
5. Грипас О. Ю. До питання про термінологічний апарат для позначення компонентів структури компаративем / О. Ю. Грипас // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови : зб. наук. праць. – 2011. – Вип. 8. – С. 296–299 ; Hrypas O. Yu. Do pytannia pro terminolohichniy aparat dlia poznachennia komponentiv struktury komparatyvem / O. Yu. Hrypas // Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriiia 10 : Problemy hramatyky i leksykolohii ukrainskoi movy : zb. nauk. prats. – 2011. – Vyp. 8. – С. 296–299.
6. Грипас О. Ю. Засоби маркування компаративних відношень у формально-синтаксичній структурі речення в українській мові / О. Ю. Грипас // Studia Philologica (Філологічні студії) : зб. наук. праць. – 2016. – № 6. – С. 85–91 ; Hrypas O. Yu. Zasoby markuvannia komparatyvnykh vidnoshen u formalno-syntaksychnii strukturi rechennia v ukrainskii movi / O. Yu. Hrypas // Studia Philologica (Filolohichni studii) : zb. nauk. prats. – 2016. – № 6. – S. 85–91.
7. Гулыга Е. В. Грамматико-лексическое поле в современном немецком языке / Е. В. Гулыга, Е. И. Шендельс. – Москва : Просвещение, 1969. – 184 с. ; Gulyga Ye. V. Grammatiko-leksicheskoe pole v sovremennom nemetskom yazyke / Ye. V. Gulyga, Ye. I. Shendels. – Moskva : Prosveshchenie, 1969. – 184 s.
8. Іванюк Н. М. Комунікативно-функціональні характеристики дієслів порівняння сучасної німецької мови : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 / Надія Миколаївна Іванюк ; Харківський національний ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Харків, 2006. – 19 с. ; Ivaniuk N. M. Komunikatyvno-funktsionalni kharakterystyky diiesliv porivniannia suchasnoi nimetskoii movy : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : spets. 10.02.04 / Nadiia Mykolaivna Ivaniuk ; Volynskiy derzh. un-t im. Lesi Ukrainky. – Kharkiv, 2006. – 19 s.
9. Кононов А. Н. Грамматика турецкого языка / А. Н. Кононов. – Москва ; Ленинград : Академия наук СССР, 1941. – 312 с. ; Kononov A. N. Grammatika turetskogo yazyka / A. N. Kononov. – Moskva ; Leningrad : Akademiya nauk SSSR, 1941. – 312 s.
10. Межов О. Синтаксичні конструкції порівняльної модальності в поетичних творах Тараса Шевченка / О. Межов // Волинь філологічна : текст і контекст. – 2014. – Вип. 18. – С. 297–308 ; Mezhov O. Sintaksichni konstruktsii porivnyalnoi modalnosti v poetichnikh tvorakh Tarasa Shevchenka / O. Mezhov // Volin filologichna : tekst i kontekst. – 2014. – Vip. 18. – S. 297–308.
11. Павлова В. В. Сравнительные конструкции в структуре простого предложения : дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 / Валентина Викторовна Павлова ; Московский педагогический университет. – Москва, 1994. – 179 с. ;

Pavlova V. V. *Sravnitelnye konstruksii v strukture prostogo predlozheniya* : dis. ... kand. filol. nauk : spets. 10.02.01 / Valentina Viktorovna Pavlova ; Moskovskiy pedagogicheskiy universitet. – Moskva, 1994. – 179 s.

12. Прокопчук Л. В. Категорія порівняння та її вираження в структурі простого речення : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 / Людмила Володимирівна Прокопчук ; НАН України, Ін-т укр. мови. – Київ, 2000. – 17 с. ; Prokopchuk L. V. *Katehoriia porivniannia ta yii vyrazhennia v strukturi prostoho rechennia* : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : spets. 10.02.01 / Liudmyla Volodymyrivna Prokopchuk ; NAN Ukrainy, In-t ukr. movy. – Kyiv, 2000. – 17 s.

13. Рошко С. М. Формально-граматична та функціонально-семантична структура порівняльних синтаксем і підрядних речень у сучасній українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 / Світлана Михайлівна Рошк ; Ужгородський національний університет. – Ужгород, 2001. – 24 с. ; Roshko S. M. *Formalno-hramatychna ta funktsionalno-semantychna struktura porivnialnykh syntaksem i pidriadnykh rechen u suchasniï ukrainiskii movi* : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : spets. 10.02.01 / Svitlana Mykhailivna Roshko ; Uzhhorodskiy natsionalnyi universytet. – Uzhhorod, 2001. – 24 s.

14. Сорокін С. В. Функціональна типологія клаузи в сучасній турецькій мові / С. В. Сорокін // *Мова і культура*. – 2018. – № 21, Т. 2 (191). – С. 51–63 ; Sorokin S. V. *Funktsionalna typolohiia klauzy v suchasniï turetskii movi* / S. V. Sorokin // *Mova i kultura*. – 2018. – № 21, Т. 2 (191). – С. 51–63.

15. Тищенко-Монастирська О. О. Категорія порівняння в кримськотатарській мові / О. О. Тищенко-Монастирська // *Українська орієнталістика*. – 2009–2010. – Вип. 4–5. – С. 182–185 ; Tyshchenko-Monastyrskya O. O. *Katehoriia porivniannia v krymskotatarskii movi* / O. O. Tyshchenko-Monastyrskya // *Ukrainska oriientalistyka*. – 2009–2010. – Vyp. 4–5. – С. 182–185.

16. Черемисина М. И. Сравнительные конструкции русского языка / М. И. Черемисина. – Новосибирск : Наука. Сиб. отд-ние, 1976. – 270 с. ; Cheremisina M. I. *Sravnitelnye konstruksii russkogo yazyka* / M. I. Cheremisina. – Novosibirsk : Nauka. Sib. otd-nie, 1976. – 270 s.

17. Черемисина М. И. Выражение сравнения в тувинском языке / М. И. Черемисина, Л. А. Шамина // *Языки и фольклор коренных народов Сибири*. – 1996. – Вып. 3. – С. 65–84 ; Cheremisina M. I. *Vyrazhenie sravneniya v tuvinskom yazyke* / M. I. Cheremisina, L. A. Shamina // *Yazyki i folklor korennykh narodov Sibiri*. – 1996. – Vyp. 3. – С. 65–84.

18. Шаповалова Н. П. Функціонально-семантичний статус порівняльних конструкцій у сучасній українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 / Наталія Петрівна Шаповалова ; Дніпропетр. держ. ун-т. – Дніпропетровськ, 1998. – 18 с. ; Shapovalova N. P. *Funktsionalno-semantychnyi status porivnialnykh konstruksii u suchasniï ukrainiskii movi* : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : spets. 10.02.01 / Nataliia Petrivna Shapovalova ; Dnipropetr. derzh. un-t. – Dnipropetrovsk, 1998. – 18 s.

19. Abasıyanık S. F. *Seçme Hikayeler* / S. F. Abasıyanık. – İstanbul : Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2012. – 136 s.

20. Abasıyanık S. F. *Semaver* / S. F. Abasıyanık. – İstanbul : Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2012. – 138 s.

21. Abasıyanık S. F. *Son Kuşlar* / S. F. Abasıyanık. – İstanbul : Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2012. – 134 s.

22. Ali S. *Yeni Dünya* / S. Ali. – İstanbul : Yapı Kredi Yayınları, 2018. – 124 s.

23. Ali S. Kürk Mantolu Madonna / S. Ali. – İstanbul : Yapı Kredi Yayınları, 2018. – 160 s.

24. Fishelov D. Poetic and non-poetic simile : structure, semantics, rethoric [Electronic resourse] / D. Fishelov // Poetics Today. – 1993. – Vol. 14, № 1. – P. 1–23. – Mode of access : www.jstor.org/stable/1773138 (viewed on April 20, 2020).

Стаття надійшла до редакції 30.04.2020.

A. Gvantseladze

COMPARISONS IN WORKS OF FICTION OF TURKISH WRITERS OF THE XX CENTURY

The paper deals with comparison constructions of the Turkish language on the base of works of fiction of Turkish writers of the 20th century. Reflecting figurative (simile) and non-figurative (correlation between qualitative and quantitative characteristics of two objects) collation of two or more objects comparisons in the Turkish language are examined from the lexico-semantic point of view and though their syntactic role in the sentence.

Comparison remains a relevant and interesting topic of research despite the large number of works. It is a mean, a way of investigation and knowing of reality when unknown object is collated with the well-known one. Comparison may be represented as an act and a result at once. As the act of knowing reality comparison, represents such stages of exploration of the real world as identification of an object, its correlation with already known categories and groups of objects, definition of common features and juxtaposition of their intensity for further classification of the object explored. While resembling the result of act of cognition comparison demonstrates the degree of manifestation of a particular feature on a scale from complete identity to absolute difference.

As an act of logical operation comparison consists of four elements, having different nominations in research works, they resemble object that is compared, object to which something is compared with, ground of comparison (some common feature for both objects) and result of comparison that describes identity, resemblance or distinctions between objects. Since logical operations of world's investigation find reflection in language as a linguistic category comparison also has four elements in its structure.

According to the lexico-semantic group of object and subject of comparison, Turkish comparisons may be divided on such groups as human-human, human-animal, nature-human. Comparisons are mostly used to express nature, human's appearance or character, size of items, to make some estimation, to describe the way something is happening like or to resemble someone's condition. Turkish works of fiction use both figurative comparison (simile) and non-figurative comparison.

The syntactic role of comparison in a sentence depends on which member of the sentence the comparative part of the comparative construction belongs to. Mostly, comparisons act as attribute or adverbial modifier of manner, but also may act as predicate or grammatical object.

Key words: simile, comparison, comparative construction, the Turkic languages, the Turkish language.